

Sara Železnik

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Philosophical Faculty, University of Ljubljana

Kompozicije Ludwiga van Beethovna na koncertnih sporedih in v arhivu muzikalij ljubljanske Filharmonične družbe

Ludwig van Beethoven's Compositions in Concert Programs and in the Printed Music Collection of the Ljubljana Philharmonic Society

Prejeto: 1. marec 2012
Sprejeto: 15. marec 2012

Received: 1st March 2012
Accepted: 15th March 2012

Ključne besede: Ludwig van Beethoven, Filharmonična družba, koncertni sporedi

Keywords: Ludwig van Beethoven, Philharmonic Society, concert programmes

IZVLEČEK

V prispevku je predstavljena frekvenca kompozicij Ludwiga van Beethovna na koncertih Filharmonične družbe do leta 1872. Pregled izvedb je dopoljen s pregledom kompozicij, navedenih v družbinih katalogih in stanjem dejanskega ohranjenega gradiva v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice.

ABSTRACT

The article presents the frequency of Ludwig van Beethoven's compositions at the concerts of the Philharmonic Society up to year 1872. The review of performances is complemented by the examination of compositions listed in the Society's catalogues and the actual state of the material preserved in the Music Collection of the National and University Library.

Stike med Ludwigo van Beethovnom in ljubljansko Filharmonično družbo že precej temeljito poznamo iz preteklih raziskovanj¹, ki so dodobra osvetlila predvsem častno

¹ Cvetko, Dragotin. *Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem II*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1959. Kuret, Primož. *Ljubljanska filharmonična družba 1794-1919*. Ljubljana: Nova revija, 2005. Klemenčič, Ivan. *Slovenska filharmonija in njene*

članstvo tega slovitega mojstra v enem izmed najstarejših tovrstnih združenj v Evropi. Začetek delovanja Filharmonične družbe v Ljubljani povezujemo z letom 1794. Do leta 1808, ko so prvič pomislili, da bi med svoje častne člane dodali Ludwiga van Beethovna, je bilo za njimi že zelo plodno obdobje, o katerem lahko sklepamo iz prvega ohranjenega kataloga muzikalij, koncertni sporedi pa, žal, za ta čas niso ohranjeni. Družba je očitno zelo dobro delovala, obenem je imela med svojimi častnimi člani že eno zelo sloveče ime, ki je zagotovo pripomoglo k ugledu družbe, in sicer je to bil Joseph Haydn. Kljub temu je članom družbe takratno izvolitev Beethovna za častnega člana odsvetoval na Dunaju živeči član družbe dr. Anton Schmitt (tudi njihov častni član), z razlogom, da bi Beethoven utegnil predlog filharmonikov zavrniti.² V pismu Filharmonični družbi je pisal, da bi svoj glas (člani so očitno želeli med častne člane pridobiti Beethovna ali pa Hummelovega sina, to je Johanna Nepomuka) namenil Hummelovemu sinu. Beethoven naj bi bil namreč precej muhast.³ Iz kasnejših poročil o častnem članstvu nikjer ni zaslediti Hummela, torej očitno nazadnje niso izvolili nobenega izmed načrtovane dvojice. Misli na pridobitev Beethovna kot častnega člana niso opustili, najbrž tudi zato ne, ker je bil v tistem času prepoznan kot največji med delujočimi komponisti. Zato so leta 1818⁴, najbrž kot pripravo na častno članstvo, izvedli Beethovno *6. simfonijo*, ki takrat še ni bila v celoti izdana, torej je morala družba za izvedbeni material prositi neposredno skladatelja. Posamezne rokopisne parte so prejeli celo z njegovimi lastno-ročnimi popravki in so še danes hranjeni v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Očitno jih je to dejstvo oz. celo nekakšna skladateljeva naklonjenost spodbudila in so prihodnje leto, natančneje 15. 3. 1819, preko dunajskega magistratnega svetnika Matthiasa von Tuscherja Ludwigu van Beethovnu poslali diplomu s častnim članstvom.⁵ Kot je znano, se je Beethoven družbi maja zahvalil s pismom, ki je bil po prvi svetovni vojni prodan v tujino, danes pa je hranjen v Beethovnovi hiši v Bonnu.⁶ V pismu je Beethoven družbi obljubil, da bo v zahvalo za dodelitev častnega članstva poslal svojo še neobjavljeno skladbo. Z vprašanjem, katera skladba naj bi to bila, se je ukvarjalo že mnogo raziskovalcev, sprva so menili, da je to bila *Pastoralna simfonija*, ki pa so jo v Ljubljani izvedli že pred tem, zato je bila misel na to kompozicijo kmalu opuščena. Danes je najbolj razširjena trditev, da je Beethoven na obljubo pozabil, lahko pa, da je tudi menil, da se je družbi že oddolžil s tem, ko jim je leto poprej poslal prepis *Pastoralne simfonije*.⁷

Tako kot je bila Filharmonična družba aktualna in konkurenčna sočasni Evropi s pridobitvijo Beethovna med svoje častne člane, je bila na drugi strani v koraku s časom tudi s programom, ki ga je izbirala za redne in izredne akademijske koncerte. Jasnejšo

predhodnice. Ljubljana: Slovenska filharmonija: 1988. Isti, »Častni člani ljubljanske Filharmonične družbe,« v *Slovenska glasba v evropskem okviru* (Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2008), 111–130.

² Friedrich Keesbacher, *Die philharmonische Gesellschaft in Laibach seit dem Jahre ihrer Gründung 1792 bis zu ihrer letzten Umgestaltung 1862* (Ljubljana, 1862), 50.

³ »Ich meines Theils würde in dieser Rücksicht mein votum blos für den letzten, nämlich Hummels Sohn geben, der bei dem regierenden Fürst Niklas Esterhazy 2. Hofkapellmeister ist (Haydn ist der erste). Beethoven hat ebenso viele Launen, als wenig Dienstfertigkeit.«

⁴ Točen datum izvedbe je 28. 2. 1818. Povzeto po Klemenčič, »Častni člani ...,« 123.

⁵ Ivan Klemenčič, »Šesta simfonija Ludwiga van Beethovna in njegove zveze z Ljubljano,« v *Slovenska glasba v evropskem okviru* (Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2008), 137.

⁶ Prav tam.

⁷ Klemenčič, »Častni člani ...,« 125.

sliko o koncertnem dogajanju si lahko ustvarimo šele od leta 1816 dalje, saj so koncertni sporedi, razen enega iz leta 1811, ki je reproduciran v publikaciji Emila Bocka⁸, delno ohranjeni šele od leta 1816 dalje.⁹ Zanimivo je, da že prav omenjeni prvi koncertni spored za akademijo 8. 1. 1811 kot prvo točko sporeda navaja Veliko simfonijo Ludwiga van Beethovna (Eine grosse Symphonie von Herrn van Beethoven). Za katero simfonijo je šlo, ne moremo natanko določiti. Ivan Klemenčič domneva, da je morda bila to *Eroica*.¹⁰ Nasploh imamo pri opredeljevanju simfonij, ne zgolj Beethovnovih, težavno nalogo, kajti zapisovalci koncertnih sporedov so bili v tem segmentu dokaj nenatančni. Najpogosteje se na sporedu kot naslov skladbe pojavi zgolj Sinfonie (in druge različice zapisa) ter skladateljev priimek. V tem primeru nista znana niti opus niti tonaliteta, mestoma pa celo avtor ni naveden. Kljub temu lahko izmed tistih navedb, ki vsebujejo tudi tonaliteto, izsledimo, da je bila na koncertih Filharmonične družbe do leta 1872 največkrat izvedena *Simfonija št. 2 v D-duru*, in sicer na trinajstih koncertih. Sledijo ji *Simfonija št. 1*, nato *7. simfonija* ter *Pastoralna simfonija*, ostale so bile izvedene občasno manjkrat. Izvedbe *9. simfonije* ni moč zaslediti. Običajna praksa v tem obdobju, sploh v zgodnjem 19. stoletju, je bila, da simfonij niso izvajali v enem kosu, temveč so stavke razdelili in vmes izvajali preostale točke koncerta. Pogosto v enem večeru niti niso izvedli cele simfonije, temveč zgolj eden ali dva stavka, morda celo tri. Enako se je dogajalo tudi z Beethovnovimi simfonijami na koncertih Filharmonične družbe. Za primer navedimo frekventnost *Simfonije št. 7 v A-duru* v letu 1822 (sporedi za to leto so vezani v zvezek, zato predvidevamo, da so ohranjeni prav vsi). Za koncert 12. 4. je na sporedu tiskana izvedba prvega stavka imenovane simfonije. Zapis je prečrtan in temu dodan rokopisni prepis, ki napoveduje izvedbo *Simfonije v D-duru*. 4. 10. 1822 so člani filharmoničnega društva izvedli 1. stavek Simfonije, brez navedbe tonalitete. 11. 10. je bil na sporedu 1. stavek *Simfonije v A-duru*, že na naslednji akademiji, 18. 10., pa 2. stavek iste simfonije. Čez teden dni, torej spet na redni društveni akademiji, so izvedli še tretji stavek *Simfonije v A-duru*. Isti del simfonije so ponovili tudi na akademiji 15. 11. Še zadnji stavek simfonije je bil realiziran na zadnjem koncertu v letu 1822, ki se je odvijal 20. 12. Celotno simfonijo so torej predstavili v več delih oz. v celotnem jesenskem obdobju akademijskih srečanj. Takšen način kaže na povsem običajno prakso, ki je najbrž tudi posledica takratnih izvajalskih zmožnosti.

Po letu 1830 se je koncertni program Filharmonične družbe bistveno spremenil, kajti mojstre dunajske klasike so zamenjali italijanski skladatelji s posameznimi točkami iz oper in predvsem opernimi uverturami. Takšno sliko nam prikazujejo koncertni sporedi, o tem pa je poročal že Keesbacher.¹¹ Tako nekje do petdesetih let 19. stoletja komajda zasledimo simfonično delo. Prav ista usoda je doletela Beethovnovе kompozicije. Če so bila njegova dela od leta 1817 pa do 1825 prisotna nekje na desetih koncertih letno, včasih tudi z več skladbami na večer, se to število po letu 1830 drastično zniža. Takrat najdemo na sporedih zgolj eno ali dve izvedbi na leto in večinoma gre vedno za uverture. Kasneje, nekje v šestdesetih letih, se to število nekoliko zviša, vendar niti

⁸ Emil Bock, *Die philharmonische Gesellschaft in Laibach* (Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg, 1902), 13.

⁹ V prispevku se opiramo na koncertne sporede, hranjene v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana (v nadaljevanju Gl. NUK), in sicer zgolj do leta 1872, ko je bila ustanovljena Glasbena matica.

¹⁰ Klemenčič, »Častni člani ...«, 123.

¹¹ Keesbacher, *Die philharmonische Gesellschaft in Laibach ...*, 78–80.

približno ne doseže nekdanjega obsega. Zanimivo je, da v obdobju po letu 1830, ko na programih ne najdemo nobenih simfoničnih tvarin, razen resnično redkih izjem, le te predstavljajo ravno Beethovnovе simfonije. 29. 11. 1833 zasledimo *Simfonijo št. 2* (brez četrtega stavka), 2. 4. 1841 prvi stavek *Pastoralne simfonije*, 18. 2. 1842 *Andante* istega dela, 8. 11. 1844 pa celotno *Simfonijo št. 7 v A-duru*.

Izmed preostalih kompozicij naj izpostavimo, da so bile zelo pogosto izvedene uverture *Prometej* (21x), *Fidelio* (14x) in *Egmont* (13x), izmed pesmi pa izstopata *Adelaide* in *Božja čast*. Omeniti moramo tudi *Septet v Es-duru* in oratorij *Kristus na Oljski gori*, katerega posamezne dele so večkrat izvajali, zagotovo pa je bil v celoti predstavljen 8. 11. 1822, 6. 4. 1852 in 18. 3. 1856.

Danes so v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana ohranjeni štirje katalogi muzikalij Filharmonične družbe. Prvi je iz leta 1804. Iz novejšega obdobja so ohranjeni še trije, prvi iz 1898, drugi iz 1904 in najmlajši, listkovni, brez točnega datuma nastanka, zagotovo pa je nastal po 1914.

V spodnji tabeli so razvrščene vse skladbe Ludwiga van Beethovna, točno tako, kot jih navajajo štirje katalogi, dodani so jim standardni naslovi in opusi. Pri vsaki izmed kompozicij je označeno, če je hranjena v arhivu Glasbene zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice še danes ter kolikokrat njihovo omembo zasledimo na koncertnih sporedih ljubljanske filharmonične družbe v Ljubljani do leta 1872.¹²

NASLOV IZ KATALOGA	STANDARDNI NASLOV	OPUS	ŠTEVILO IZVEDB	OHRANJENO
Grosse Overture in C dur	<i>Uvertura v C-duru (Uvertura za godovanje)</i>	115	1	DA
Ouverture zu »Fidelio«	<i>Uvertura k operi Fidelio</i>	72	14	
Ouverture zu »Prometheus«	<i>Uvertura Prometej</i>	43	21	
Ouverture zu »Coriolan«	<i>Uvertura Koriolan</i>	62	6	
Ouverture zu Leonore	<i>Uvertura Leonora</i>	138/72	2	DA
Ouverture (III) zu Leonore	<i>Uvertura Leonora št. 3</i>	72	/	
Musik zu Göthes Egmont	<i>Uvertura Egmont</i>	84	13	
Ouverture et Entr'acts zu »Egmont«	<i>Uvertura Egmont</i>	84		
Ouverture zu »König Stephan«	<i>Uvertura Kralj Štefan</i>	117	5	DA
Weihe des Hauses	<i>Uvertura Posvetitev hiše</i>	124	/	
Ouverture en Ut	<i>Uvertura Posvetitev hiše</i>	124	/	
Ouverture zu: die Ruinen von Athen	<i>Uvertura k delu Atenske razvaline</i>	113	4	DA
I. Symphonie	<i>Simfonija št. 1</i>	21	11	DA
II. Symphonie	<i>Simfonija št. 2</i>	36	13	
III. Symphonie. Eroica	<i>Simfonija št. 3</i>	55	1	
IV. Symphonie	<i>Simfonija št. 4</i>	60	1	
V. Symphonie	<i>Simfonija št. 5</i>	67	4	
VI. Symphonie. Pastorale	<i>Simfonija št. 6</i>	68	7	DA
VII. Symphonie	<i>Simfonija št. 7</i>	92	9	

¹² Velja zgolj za tiste navedke, ki so vsebovali dovolj podatkov za natančno identifikacijo.

NASLOV IZ KATALOGA	STANDARDNI NASLOV	OPUS	ŠTEVILO IZVEDB	OHRANJENO
VIII. Symphonie	<i>Simfonija št. 8</i>	93	2	
IX. Syphonie	<i>Simfonija št. 9</i>	125	/	
Konzert, C dur	<i>Konzert za klavir in orkester št. 1 v C-duru</i>	15	/	DA
Konzert No. III	<i>Konzert za klavir in orkester št. 3 v c-molu</i>	37	1	DA
Konzert	<i>Konzert za klavir in orkester št. 5 v Es-duru</i>	73	/	
Konzert, G dur	<i>Konzert za klavir in orkester št. 4 v G-duru</i>	58	/	DA
Concert, C dur	<i>Konzert za klavir, violino, violončelo in orkester v C-duru</i>	56	/	
Concerto	<i>Konzert za violino in orkester v D-duru</i>	61	1	
Romanzen g dur, f dur	<i>Romanca za violino in orkester v G-duru</i>	40	3 (ni znano, katera od Romanc)	
II. Romanze	<i>Romanca za violino in orkester v F-duru</i>	50		
II. Symphonie	<i>Simfonija št. 2 (prir.)</i>	36	/	
Sonaten	<i>Sonata za violino</i>	12/23/24/ 30/47/96	2 (F dur), 2 (?)	
Sonaten	<i>Sonata za violončelo</i>	5/69/102	/	
Klaviertrio No. 5	<i>Klavirski trio v D-duru (Trio duhov)</i>	70	1	
Klavier Trio	<i>Klavirski trio</i>	WoO 38/op. 1/97	1 (c-mol), 1 (?)	
Trio	<i>Godalni trio</i>	3/87/9	1 (Es-dur)	
Sonate in F dur	<i>Sonata za violončelo v F-duru</i>	5	/	
Deux grandes Sonates	<i>Sonati za violončelo</i>	5/102	/	
Klavier-Quartette	<i>Klavirski kvartet</i>	WoO 36	/	
Quatuors	<i>Godalni kvarteti</i>	127, 130, 131, 132, 133, 135	2 (Es-dur), 1 (F-dur)	
Quatuors	<i>Šest godalnih kvartetov v F, G, D, c, A, B</i>	18		
Quatuors	<i>Godalni kvarteti v F, e, C, Es in f</i>	59, 74, 95		
Trois quatuors	<i>Godalni kvartet</i>	18		DA
Gran Quintetto (C dur)	<i>Godalni kvartet v C-duru</i>	29		DA
Trois Quatuors	<i>Trije godalni kvarteti v F, e in C</i>	59		
Six Quatuors	<i>Šest godalnih kvartetov (št. 1 v F-duru)</i>	18, št. 1		
XI. Quartett	<i>Godalni kvartet v f-molu</i>	95		
Quatuor	<i>Godalni kvartet v Es-duru</i>	74		
Quatuor (die Geschöpfe der Prometheus)	<i>Kvartet (prir. Prometeja)</i>	43	/	
Quintetto. Es dur.	<i>Godalni kvartet v Es-duru</i>	4	/	DA

NASLOV IZ KATALOGA	STANDARDNI NASLOV	OPUS	ŠTEVILO IZVEDB	OHRANJENO
Septetto	<i>Septet v Es-duru</i>	20	16	
Serenade	<i>Serenada v D-duru</i>	25	/	
Grosse Sonate. Quintett	<i>Sonata za klavir, klarinet (ali violino) in violončelo (prir. Godalnega kvarteta op. 4)</i>	63	/	DA
Grosses Trio	<i>Trio za klavir, violino (ali klarinet) in violončelo (prir. Septeta op. 20)</i>	38	/	DA
14 Variationen	<i>Variacije za klavir, violino (ali klarinet) in violončelo v Es-duru</i>	44	1	DA
3 Trios. I. II. III	<i>Trije trii za klavir, violino (ali klarinet) in violončelo</i>	1	/	DA
Adagio, Variationen & Rondo	<i>Variacije za klavir, violino (ali klarinet) in violončelo na temo Wenzla Müllerja »Ich bin der Schneider Kakadu«</i>	121a	1	DA
Thème varié du grand Septuir, transit par Haubenfeld	<i>Variacije na temo Septeta op. 20</i>	38	1	
Grand Quintetto	<i>Klavirski kvintet v Es-duru</i>	16	1	
Christus am Ölberge. Oratorium	<i>Kristus na Oljski gori</i>	85	8	
Messe	<i>Maša v C-duru</i>	86	/	
Missa v C	<i>Maša v C-duru</i>	86	/	DA
Missa solemnis	<i>Maša v D-duru »Missa solemnis«</i>	123	/	
Graduale mit deutschem Texte	<i>Gradual</i>		/	DA
Die Ehre Gottes	<i>Šest pesmi, št. 4 Božja čast</i>	48, št. 4	/	DA
Trauerklängen	<i>Žalne pesmi</i>		/	
Meeresstille und glückliche Fahrt. Von J. W. von Göthe	<i>Mirno morje in srečna vožnja</i>	112	2	
Die Ruinen von Athen. Fest- u. Nachtspiel von A. v. Kotzebue	<i>Atenske razvaline</i>	113	/	DA
Fantasie	<i>Fantazija za klavir, zbor in orkester v c-molu</i>	80	1	
Ha! Treuloser! Aria	<i>Ah! Perfido</i>	65	1	DA
Elegischer Gesang	<i>Sanft wie du lebstest</i>	118	/	
Scottische Lieder	<i>25 škotskih pesmi</i>	108	/	DA
Tremate, empi, tremate!	<i>Tremate, empi, tremate</i>	116	/	DA
O, grausam war mein Vater. Der schönste Bub war Henny. Der treue Johnie	<i>O cruel was my father; The sweetest lad was Jamie; Faithu' Johnie</i>	108, št. 15, 5, 20	/	
Adelaide	<i>Adelaide</i>	46	7	
25 Scottische Lieder	<i>25 škotskih pesmi</i>	108	/	DA
30 ausgewählten Lieder 3 Gesänge v. Goethe »Nachruf	<i>Tri pesmi (Goethe): Wonne der Wehmut, Sehnsucht, Mit einem gemalten Band</i>	83	/	
Die Brautjungfern am Vorabend, Die Vesper	<i>Die Brautjungfern am Vorabend, Die Vesper</i>	Prir. opusov 2, 7, 10, 12, 24, 81b in 87	/	

NASLOV IZ KATALOGA	STANDARDNI NASLOV	OPUS	ŠTEVILO IZVEDB	OHRANJENO
Lieder von Gellert	<i>Šest pesmi (G. F. Gellert): Bitten, Die Liebe des Nächsten, Vom Tode, Die Ehre Gottes aus der Natur, Gottes Macht und Vorsehung, Busslied</i>	48	1 (Bitten, Die Liebe des Nächsten, Gottes Macht und Vorsehung), 5 (Die Ehre Gottes)	DA
8 Lieder und Gesänge	<i>Osem pesmi: Urians Reise um die Welt, Feuerfarb, Das Liedchen von der Ruhe, Maigesang, Mollys Abschied, Die Liebe, Marmotte, Das Blümchen Wunderhold</i>	52	/	DA
Ha! Treuloser!	<i>Ah! Perfido</i>	65		DA
6 Gesänge von Goethe	<i>Šest pesmi: Mignon, Neue Liebe, neues Leben, Aus Goethes Faust, Gretels Warnung, An den fernen Geliebten, Der Zufriedene</i>	75	2 (Neue Liebe, neues Leben), 1 (Mignon)	DA
4 Arietten und 1 Duett	<i>Štiri ariette in duet</i>	82	/	DA
3 Gesänge von Goethe	<i>Tri pesmi (Goethe): Wonne der Wehmut, Sehnsucht, Mit einem gemalten Band</i>	83	/	DA
An die ferne Geliebte	<i>An die ferne Geliebte</i>	98	/	DA
Der Abschied (La partenza). Der freie Mann. Empfindungen bei Lydiens Untreue. Gedenke mein. Vier deutsche Gedichte aus Reisig's Blüten der Einsamkeit (Lied aus der Ferne. Der Jüngling in der Fremde. Der Liebende. Sehnsucht)	<i>La partenza, Der freie Mann, Gedenke mein, Lied aus der Ferne, Der Jüngling in der Fremde, Der Liebende, Sehnsucht</i>	WoO 124, WoO 117, WoO 130, WoO 137, WoO 138, WoO 139, WoO 146	/	DA
Drei Gesänge. (An die Geliebte. Das Geheimniss. So oder so.) Ich liebe dich. Resignation. Abendlied unterm gestirnten Himmel. Die laute Klage. Die Sehnsucht (mit 4 Melodien)	<i>An die Geliebte, Das Geheimniss, So oder so, Ich liebe dich, Resignation, Abendlied unterm gestirnten Himmel, Die laute Klage, Sehnsucht</i>	WoO 140, WoO 145, WoO 123, WoO 149, WoO 143, WoO 163, WoO 133, WoO 104	1 (Das Geheimniss)	DA
Seufzer eines Ungeliebten. Trinklied. Wachtelschlag. Op. 121. Opferlied. Kriegers Abschied. Im Frühlinge. Canon »Kurz ist der Schmerz«. Arietta »In quasta tomba«. Gesang der Mönche aus Schiller's Wilhelm Tell	<i>Seufzer eines Ungeliebten, Trinklied, Der Wachtelschlag, Opferlied, Des Kriegers Abschied, Kurz ist der Schmerz, In questa tomba oscura, Gesang der Mönche »Rasch trirr der Tod« iz Schillerjevega Viljema Tella</i>	WoO 118, WoO 109, WoO 129, WoO 126, WoO 143, WoO 163, WoO 133, WoO 104	/	DA
Busslied	<i>Busslied</i>	48, št. 6	1	

NASLOV IZ KATALOGA	STANDARDNI NASLOV	OPUS	ŠTEVILO IZVEDB	OHRA-NJENO
Quartett aus »Fidelio«	<i>Kvartet iz opere Fidelio (Mir ist so wunderbar)</i>	72	/	DA
Fidelio, Oper in 2 Acten	<i>Fidelio</i>	72	/	DA
Fidelio	<i>Fidelio</i>	72	/	
Finale aus Fidelio	<i>Finale iz Fidelia</i>	72	/	
Chor der Gefangenen aus Fidelio	<i>Zbor zapornikov iz opere Fidelio</i>	72	/	DA
Concertos et Fantaisie			/	
Ouvertures	<i>Uverture za klavir štiriročno</i>		/	
Adagio favori	<i>Koncert za klavir št. 2 v B-duru (2. stavek)</i>	19	/	
Andante favori, F dur	<i>Petnajst variacij in fuga v Es-duru (Erotica varicije)</i>	35	/	
Sonaten (Ausgabe F. Brissler), I. Band	<i>Klavirske sonate</i>		2 (f-mol, op. 2), 1 (f-mol, op. 57), 1 (c-mol, op. 13), 1 (As-dur)	
Sonaten in Hallberger's Ausgabe.	<i>Klavirske sonate</i>	2, 7, 10, 14, 27, 49		
Sonate. Cotta'sche Ausgabe	<i>Klavirske sonate</i>	2, 5, 10, 13, 14, 49		
Symphonien V. VI	<i>Prir. Simfonij št. 5 in 6 za klavir štiriročno</i>		/	
Ouverture »Leonore«	<i>Uvertura Leonora za klavir štiriročno</i>	138/72	/	
Ouvertüren	<i>Uverture za klavir štiriročno</i>		/	
Grand Trio	<i>Godalni trio</i>	3/9	/	DA
Trio	<i>Godalni trio (prir. Tria za 2 oboi in angleški rog op. 87)</i>	87	/	
Orchesterstimmen zur Arie des Leonore aus der Oper »Fidelio«	<i>Abscheulicher! Wo eilst du hin? iz opere Fidelio</i>	72	2	DA
Ein- und mehrstimmige Gesänge mit und ohne Begleitung des Pianoforte frei nach Shakespeare, Byron, Thomas Moore	<i>An Eleonora, An Malwina, Schwarzauge, An die Geliebte, Die Brautjungfern am Vorabend, Die Vesper</i>	Prir. opusov 2, 7, 10, 12, 24, 81b in 87	/	DA

Ko združimo podatke, ki smo jih o Beethovnovih kompozicijah pridobili po pregledu ohranjenih koncertnih sporedov in katalogov muzikalij, ugotovimo, da je družba za namene rednih in izrednih akademij uporabila precej manjši delež celotnega gradiva, kot je bil zaveden v katalogih muzikalij. Nekaj notnega materiala, ki je ohranjenega še danes, vsebuje rokopisne označbe in popravke (npr. *Maša v C-duru*, *Godalni kvartet op. 29*, *Šest godalnih kvartetov op. 18*, *25 škotskih pesmi ...*) kljub temu, da izvedb nimamo zavedenih na koncertnih sporedih. Možno je, da je to posledica manjkajočih sporedov, nedvomno pa je bilo veliko kompozicij pridobljenih in izvedenih po letu 1872. Edina skladba, ki je katalogi ne navajajo, bila pa je izvedena na akademijah Filharmonične družbe, in sicer dvakrat (8. 11. 1922 in 15. 11. 1822), je *Wellingtonova zmaga ali bitka pri Vittorii*.

V zadnjem delu prispevka se posvetimo enemu izmed pomembnejših dogodkov, ki jih je v 19. stoletju pripravila ljubljanska Filharmonična družba. Gre za dvodnevno slavje

ob praznovanju stote obletnice rojstva Ludwiga van Beethovna, 12. in 13. novembra 1870. O celotnem poteku svečanega dogodka lahko podrobnosti preberemo v letnem poročilu Filharmonične družbe¹³, o njem pa je pisal tudi prof. dr. Primož Kuret¹⁴. Zato bomo na tem mestu zgolj orisali celotno dogajanje in podali natančen pregled izvajanih kompozicij. Družba se je na dogodek pripravljala precej časa, posvetili so mu nemalo pozornosti in seveda tudi sredstev. V poročilu omenjajo finančno pomoč, ki so jo prejeli, mdr. popust, ki ga je uprava Južne železnice priznala gostom, ki so se pripeljali v Ljubljano z vlakom, tiskarja Bamberga, ki je tiskal vstopnice in podjetje Friedricha Ehrbara iz Dunaja, ki je družbi posodil koncertni klavir, in sicer na lastne stroške prevoza. Za boljšo organizacijo so osnovali več odborov, glavnemu je predsedoval direktor Filharmonične družbe Anton Schöppl, finančnemu Fidelis Terpinz, sprejemnemu in namestitvenemu takratni župan Ljubljane Jožef Supan, gospodarskemu in odboru za dekoracijo dr. Rudolf, umetniški odbor pa je vodil glasbeni direktor Filharmonične družbe Anton Nedvěd.

Družbini člani so se potrudili slavje pripraviti čim bolj razkošno in odmevno, zato so k sodelovanju povabili pevce in orkestrske glasbenike iz drugih mest. Ljubljanskim glasbenim močem se je tako pridružilo veliko gostov, pevcev je bilo skupaj 126, orkester je štel več kot 60 članov. Ljubljanskih pevcev je bilo 60 (od tega 40 moških), iz Celja je prišlo 40 pevcev in 12 pevk, iz Kočevja 7 pevcev, iz Trsta in Maribora po 2 ter iz Gorice trije pevci. Gostov v orkestru je bilo največ iz Gradca in Zagreba (skupaj 12), iz Trsta in Maribora po eden in iz Koroške 4. Poročilo poimensko izpostavlja naslednje orkestraše: Juliusa Hellerja, glasbenega direktorja iz Trsta, violončelista Kozellija iz Gradca, Schwarzja iz Zagreba, oboista Wlčka, hornista Wilda in Schantla, Fiederja in Schneditza iz Gradca, Mariborčana Adolfa Brambergerja, zborovskega dirigenta Zinnauerja in direktorja mestne šole Triminga iz Celja ter Zagrebčane Dertla, Simma, Eisenhuta in Felbingerja. Orkester je imel v zasedbi 16 prvih in 16 drugih violin, 8 viol, 7 violončel in 7 kontrabasov.

Prvi dan praznovanja, to je 12. 11. 1870, so po prihodu gostov iz Gradca, Maribora, Zagreba, Trsta, Kočevja in Celja imeli skupno vajo za večerni koncert, ki se je pričel ob sedmi uri zvečer v povsem polni dvorani Deželnega gledališča. Avditorij je najprej slišal slavnostni prolog, ki ga je napisal Friedrich Keesbacher, interpretiral pa ga je član ljubljanskega Deželnega gledališča Richter. Ob zaključni strofi predgovora so odkrili Beethovnov doprsni kip. Celoten spored prvega koncerta je sledeč:

1. Prolog
2. Uvertura k operi *Fidelio*, op. 72
3. *Mirno morje in srečna vožnja (Meeresstille und glückliche Fahrt)*, op.112
4. *Koncert za violino in orkester v D-duru*, op. 61, solist Julius Heller
5. *Ah! Perfido*, op. 65, izv. članica Deželnega gledališča Frankenberg
6. *Fantazija za klavir; zbor in orkester v c-molu*, op. 80, klavir Josef Zöhrer, pevski solisti Wilhelmina Pachmann, Maria Schöppl, Rosa Fischer, Friedrich Keesbacher, B. Zegnar in J. Schulz
7. *Božja čast (Die ehre Gottes)*, op. 48, prir. za moški zbor
8. Zaključni zbor iz oratorija *Kristus na Oljski gori*, op. 85

¹³ *Achter Jahresbericht vom 1. October 1870 bis letzten October 1871*. Gl. NUK, arhiv Filharmonične družbe, mapa Koncertni sporedi.

¹⁴ Primož Kuret, *Ljubljanska filharmonična družba 1794-1919* (Ljubljana: Nova revija, 2005), 168-172.

1870

BEETHOVEN-FEIER.

Programm

zu den

beiden Concerten, welche von der philharmonischen Gesellschaft
Sonntag den 12. November Abends 7 Uhr und Sonntag
den 13. November Mittags 12 Uhr unter Mitwirkung des
 Damenchores und des Männergesangvereines von Cilli und
 mehrerer auswärtigen Künstler unter Leitung des Musik-
 direktors Herrn **A. Nedved** im landeshöflichen Theater
 veranstaltet werden.

<h3 style="text-align: center;">Erstes Concert.</h3> <p>(Sonntag den 12. Nov. 7 Uhr Abends.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prolog, gedichtet von Herrn Dr. Keesbacher, gesprochen von Herrn Richter, Mitglied des landeshöflichen Theaters. 2. Quvertette zu „Fidelio“, E-dur. Op. 72. 3. Meeresstille und glückliche Fahrt, op. 112. Cantate für Chor u. Orchester. 4. Viola-Concert mit Orchester, op. 61, vorgetragen von Herrn Julius Heller. 5. Sopran-Arie (op. 65) „Ah perfido!“, gesungen von Frau Frankenberg, Mitglied des landeshöflichen Theaters. 6. Sonata für Clavier, Chor und Orchester, op. 80. Der Clavierpart wird gespielt von Herrn J. Zohrer, die Soli werden gesungen von den Fräulein: Wilhelmine Pachmann, Marie Schöppl und Rosa Fischer, dann von den Herren: Dr. F. Keesbacher, B. Zognar und J. Schulz. 7. „Chor Gottes“, op. 48, Männerchor. 8. Schlüßchor aus dem Oratorium: „Christus am Oelberge“, op. 85. 	<h3 style="text-align: center;">Zweites Concert.</h3> <p>(Sonntag den 13. Nov. 12 Uhr Mittags.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sinfonie in C-moll, op. 67. 2. a) „Mignon“, op. b) „Neue Liebe neues Leben“, 175. Lieder, vorgetragen von Frau Leop. Gregorič. 3. a) „Andenken“, b) „Mit einem gemalten Bilde“, Lieder, vorgetragen von Herrn Alex. Rüdinger, Mitglied des landeshöflichen Theaters. 4. „Die Ruinen von Athen“, (Fest- u. Nachspiel von A. v. Kotzboe) für Soli, Chor und Orchester, op. 113. 114. Die Soli werden gesungen von Frau Leop. Gregorič, von Herrn J. Schulz und Herrn Novotny, Mitglied des landeshöflichen Theaters. Der leitende Text wird von Herrn Richter gesprochen.
---	--

Sämmtliche Compositionen sind von **L. van Beethoven**.

Die Texte zu den Chören und zum Zonnerke **„Die Ruinen von Athen“** sind an der Kasse für 10 fr. zu haben.

Der Concert-Flügel wurde von Herrn Friedrich Ehrbar, k. k. Hofclavierfabrikanten in Wien, aus Gefälligkeit beigeleßt.

Verlag von **W. G. Schönbauer**.   **Salzburger** Stadt u. Hofop.

Primer 1: Koncertni spored Beethovnovega slavja.

Navdušenje poslušalcev naj bi bilo izjemno in je imelo zelo ugodne odmeve tudi v časopisu Laibacher Zeitung.¹⁵ Poročevalec piše o povsem polni gledališki dvorani in izjemnem violinskem solu.¹⁶ Tudi pisec letnega poročila Filharmonične družbe posebej izpostavlja violinista Hellerja, ki mu je navdušeno občinstvo ploskalo celo po vsakem

¹⁵ *Laibacher Zeitung* 260 (1870): 3–4.

¹⁶ »Den Glanzpunkt des Concertes bildete aber unstreitig des Violinconcert, vorgetragen von Herrn Heller. Wir haben in Herrn Heller einen vollendeten Künstler kennen gelernt. Diese Leichtigkeit des Bogens, diese Reinheit, Klarheit und Schmiegsamkeit des Tones, diese perlende Anmuth der Passagen können nur die Resultate eines ausgebildeten grossen Talentes sein.«

stavku Violinskega koncerta. Prvemu koncertu je sledil še pevski večer, na katerem so izvajali tudi skladbe drugih skladateljev, ne zgolj Beethovnovih.

1. Ludwig van Beethoven: *Božja čast (Die ehre Gottes)*, op. 48, izv. moški zbor Filharmonične družbe in Celjsko moško pevsko društvo
2. Anton Wöckl: *Petglasni zbor*, izv. Celjsko moško pevsko društvo
3. Violinska skladba, Schwarz iz Zagreba
4. Silcher: *Lovec in vodna vila (Der Jäger und die Nixe)*, izv. Celjsko moško pevsko društvo
5. H. C. G.: *Himna za zbor in klavir*, izv. združen zbor
6. Skladba za violončelo, izv. Kozelli iz Gradca
7. Johann Strauss: *Novi Dunaj (Neu-Wien)*, izv. Celjsko moško pevsko društvo
8. Anton Nedvěd: *Večerna serenada (Abendständchen)* za tenor solo im mrmrajoče glasove/Brummstimmen, izv. Alexander Rüdinger, moški zbor Filharmonične družbe
9. A. Absänger: *Slovo od dirndla (Abschied vom Diandl)*, Štajerska pesem, izv. Celjsko moško pevsko društvo
10. J. Otto: *Jahaška pesem (Reiterlied)*, izv. združen zbor

Tudi drugi dan Beethovnovoga slavja, 13. 11. 1870, se je pričel s skupno vajo vseh udeležencev. Ta dan je bil koncert opoldne. Spet polna dvorana je slišala naslednje Beethovnovske skladbe:

1. *Simfonija št. 5 v c-molu*, op. 67
2. *Mignon*, op. 75, izv. Leopoldina Gregorič
3. *Nova ljubezen, novo življenje (Neue Liebe, neues Leben)*, op. 75, izv. Leopoldina Gregorič
4. *Spomin (Andenken)*, WoO 136, izv. Alexander Rüdinger, član Deželnega gledališča
5. *Sposlikanim trakom (Mit einem gemalten Band)*, op. 83, št. 3, izv. Alexander Rüdinger, član Deželnega gledališča
6. *Atenske razvaline*, op. 113, solisti Leopoldina Gregorič, J. Schulz, Novotny, besedilo je bral Richter

Poročevalec ponovno poroča o splošnem navdušenju na koncertu, zlasti o ovacijah za Antona Nedvéda, ki je pripravil glasbenike za oba koncerta in bil zaslužen pohvaljen. Največ navdušenja naj bi tokrat vzbudila *5. simfonija v c-molu*. Po koncertu je za udeležence sledilo slavnostno kosilo, zvečer oz. natančneje ob 21. uri pa ples v kazinski dvorani.

Med koncertnimi sporedi Filharmonične družbe, ki so ohranjeni v Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice, je hranjeno tudi vabilo na Beethovnovi slavje. Ta nam daje vpogled v cene festivalskega dogajanja, in sicer lahko razberemo, da je vstopnica za člane Filharmonične družbe za družino (največ tri osebe) stala tri florine oz. goldinarje. Za posamezno karto je družbin član odštél dva florina. Tudi nečlani so imeli možnost nakupa družinske ali posamezne vstopnice. Družinska je stala pet goldinarjev, posamezna pa tri. Kosilo, ki je bilo po koncertu drugi dan, je veljalo en goldinar in 30 krajcarjev. Sicer pa je vstopnica vključevala vstop na oba festivalska koncerta, pevski večer in udeležbo na plesu.

Primer 2: Vstopnica.

Med gosti iz Trsta je v Ljubljano na počastitev obletnice Beethovnovoga rojstva prišel tudi Alexander W. Thayer, ameriški konzul v Trstu, sicer pa znan kot Beethovnov biograf. V družbinih letnih poročilih prihodnje leto je bilo objavljeno njegovo pismo z datumom 19. 11. 1870¹⁷, v katerem se družbi toplo in prisrčno zahvaljuje, jim čestita ter pravi, da je z dogodki ob počastitvi stote obletnice Beethovnovoga rojstva zelo zadovoljen in da so vsekakor potešili njegova pričakovanja. Nadalje so v letnem poročilu objavljeni tudi njegovi zapisi o posameznih Beethovnovih skladbah, ki so bile v okviru svečanosti izvedene. O nekaterih skladbah je navedenih precej podatkov, na primer o *Mirnem morju in srečni voznji* pa zgolj: »In Betreff dieses Werkes kann ich einzig nur bemerken, das es im Jahre 1815 componirt wird.« Navedimo še en primer, in sicer za skladbo *Božja čast*: »Die Ehre Gottes in der Natur ist Nr. 5 von VI geistlichen Liedern von Gellert, componirt von Beethoven, einstimmig am Klavier zu fingen, und veröffentlicht gegen Ende von 1803. Das genaue Datum der Composition dieser Lieder ist nicht bekannt, aber zweifelsohne folgte sie dem Christus. Das Arrangement für Männerchor, welcher zu Laibach gesungen worden, war nicht von Beethoven.«

Tudi Thayer je bil navdušen nad Beethovnovim slavjem, kot tudi sami člani Filharmonične družbe in prebivalci Ljubljane. Zanje je slavje pomenilo višek takratnega delovanja, dodatno poglobitev glasbenega ustvarjanja, predvsem pa tudi navezovanje novih stikov, izmenjavo izkušenj, mnenj in druženje s povabljenimi pevci in instrumentalisti. Ljubljanska Filharmonična družba se je tako ponovno izkazala za zelo uspešno in aktualno združenje. Kompozicije Ludwiga van Beethovna pa niso bile aktualne zgolj v teh dveh slavnostnih dneh, temveč so bile stalnica na koncertih Filharmonične družbe v vseh obdobjih njenega delovanja, kot je bilo prikazano v prispevku.

¹⁷ *Achter Jahresbericht vom 1. October 1870 bis letzten October 1871*. Gl. NUK, arhiv Filharmonične družbe, mapa Koncertni sporedi.

SUMMARY

Ludwig van Beethoven presumably came into first contact with the Philharmonic Society in Ljubljana in 1818, when offering the performance material of his Pastoral Symphony to the Society. The following year, he became its honorary member. According to the preserved concert programmes, Beethoven's compositions were always present in concerts, however, the most frequently performed were his overtures (Prometheus, Fidelio and Egmont). Frequently present were also his symphonies or their selected movements, even between 1830 and 1850, when symphonies were not supposed to be performed in concerts of the Philharmonic Society. This was the period of Ital-

ian composers, especially of operatic pieces. Most frequently performed was Beethoven's *Symphony No. 2 in D-major*. There are four preserved printed music catalogues of the Philharmonic Society listing many Beethoven's compositions; in fact, more than those mentioned in concerts programmes of the Society. In 1870, the members of the Society organized a special celebration marking the 100th anniversary of Ludwig van Beethoven's birth. Invited to the two-day event were singers and instrumentalists from Graz, Maribor, Celje, Kočevje, Zagreb and Trieste. All together, there were 126 members of the chorus and more than 60 members of the orchestra. Also attending the two very successful concerts was Beethoven's biographer and American consul in Trieste, Alexander W. Thayer.